

Jaarverslag 2022

DOEL

Het doel van de *Stichting Denkend aan Tsjaad*, vastgelegd in de statuten, is om in Tsjaad projecten te ondersteunen op drie terreinen: werk en inkomen, bodemkwaliteit en biodiversiteit, mensenrechten en onderwijs. De doelgroep die we willen bereiken bestaat uit mensen die weten wat ze willen, maar daarvoor heel moeilijk op een andere manier middelen kunnen krijgen. Projecten komen voort uit hun eigen initiatief, maar kunnen zijn voorgedragen door bemiddelaars (lokale ngo's of kerken bijvoorbeeld) omdat weinig mensen in de doelgroep contacten hebben buiten Tsjaad.

BESTUUR

De Stichting is begin 2021 opgericht. In 2022 bestond het bestuur opnieuw uit Dorrit van Dalen (voorzitter), Mirjam Hoijsink (secretaris), Mohamad Alaswad (penningmeester), Fleur van Heek en Pieter van Dijk. De stichting heeft de ANBI-status.

Er is een comité van aanbeveling bestaande uit Corita Corbeijn (deskundige ontwikkelingssamenwerking, ervaring in Tsjaad), prof. dr. Robert Ross (em. hoogleraar geschiedenis van Afrika) en dr. Janneke Jansen (o.a. lid van Rekenkamer Leiden).

Het bestuur kwam in 2022 een keer voltallig bij elkaar.

Obaida Tamma maakte samen met de penningmeester gratis een digitaal boekhoudsysteem speciaal voor ons, waarin inkomsten en betalingen per project worden ingevoerd. Het was hard nodig om de financiën overzichtelijk te houden. Veel verschillende informatie is nu met één klik opvraagbaar.

PROJECTEN

In 2022 zijn drie projectaanvragen uitgewerkt, voor moestuinen in de Guéra, voor de opzet van een project voor hulp aan mensen met psychische aandoeningen in Mongo en voor een tehuis waar blinde leerlingen in Am Timan kunnen wonen. De aanvragen zijn naar donateurs gestuurd en op onze website geplaatst. We ontvingen giften van tientallen institutionele donateurs (stichtingen en religieuze gemeenschappen) en van particulieren. In totaal konden we ruim 80.000 euro naar de projecten in Tsjaad overmaken. Een deel daarvan is meteen ter plekke besteed, een deel wordt in de eerste helft van 2023 besteed. (Zie de jaarrekening 2022.) We zijn er trots op dat onze overhead niet meer dan 15% van het ingezamelde geld bedraagt (administratie en beheer 1,8 %, werving 13%).

1. Project Moestuinen voor emancipatie

Vrouwengroepen (vaak de vrouwen van een dorp) in de Guéra leggen sinds enkele jaren gezamenlijke moestuinen aan, op grond die ze daarvoor in bruikleen krijgen van dorpschouwen of families. Ze maken daar gebruik van een gezamenlijke waterput en vragen onze partner in de Guéra (zie hieronder) om een duurzame omheining om de gewassen te beschermen tegen wilde dieren en kuddes (runderen, kamelen, geiten) die langs trekken met nomaden. Denkend aan Tsjaad zorgde voor de financiering van omheiningen voor 11 tuinen en een put. Die werden in 2022 en begin 2023 zonder noemenswaardige problemen geïnstalleerd.

Afgezien van meer gezonde voeding, leidt de opbrengst van de tuinen ook duidelijk tot belangrijke inkomsten voor en emancipatie van de vrouwen (zie het verslag Moestuinen 2022). Winst wordt besteed aan schoolgeld, huishoudelijke artikelen maar ook aan de inhuur van

dagloners op gierstvelden van vrouwen of voor een uitzet. Bij elke tuin zijn tussen 25 en 80 vrouwen betrokken. Hun families profiteren direct.

Partner

De coördinatie van beide deelprojecten is in handen van de *Fédération des Banques de Céréales* (in 1996 opgezet door missionaris p. Franco Martellozzo sj) in het bisdom Mongo. De rekening van het project is een rekening van het bisdom Mongo. Pater Franco is eindverantwoordelijke voor het project. Een groot deel van het werk met de vrouwengroepen wordt gedaan en gecoördineerd door Madas Allamine, die sinds 2022 een aanstelling heeft bij de *Fédération* en door Khadam Daouro als *chef de chantier*. De projectorganisatie is uitzonderlijk licht, met vergaderingen in de open lucht. Veel van het nodige vervoer wordt gecombineerd met (en op rekening geschreven van) trips die pater Franco maakt als curé van het centrale dorp Baro.

2. Brailleonderwijs en internaat voor blinde leerlingen

Dit is het tweede jaar dat we het onderwijs aan blinde kinderen in Am Timan (provincie Salamat) ondersteunen. In 2021 (eerste semester van schooljaar 2021-2022) begon leraar Moussa Souleymane daar met zeven kinderen. Een van hen is overleden, een is verhuisd naar Mongo. Er zijn vijf nieuwe leerlingen bij gekomen. De tien leerlingen zijn nu verdeeld over twee klassen. Veel meer blinde kinderen in de iets wijdere omgeving willen naar school, maar juist omdat ze blind zijn kunnen ze niet alleen reizen. Voor deze kinderen wordt een oplossing gezocht. Door de extreme regenval kon er in een groot deel van de Salamat tot in november niet gereisd en moeilijk gewerkt worden. Al het onderwijs begon pas weer half november en nieuwe leerlingen voor de blindenklassen zijn pas in januari 2023 aangekomen. De opening van een internaatje is daardoor vertraagd. Maar in februari 2023 is een internaat geopend, waar nu vijf van de leerlingen wonen. We verwachten dat de beschikbaarheid van woonruimte en zorg zal zorgen voor een toeloop van nieuwe leerlingen.

Partner

De brailleklassen zijn organisatorisch en fysiek ondergebracht bij de openbare Ridina school in Am Timan. De directeur, Hassan Harine, is zeer betrokken en leert zelfs braille. De coördinatie en het beheer van het geld voor het project ter plekke ligt bij Geeske Zijp, projectleider van de lokale afdeling van de Mission Evangélique Contre le Lèpre. Onze overmakingen gaan via de Nederlandse Leprazending.

3. Hulp aan mensen met mentale aandoeningen

In 2022 is in Mongo met hulp van Geeske van der Zijp en financiële hulp van Denkend aan Tsjaad het Bureau d'Appui à la Santé Mentale opgericht. Het doel van het bureau is de levensomstandigheden te verbeteren van 40 mensen met epilepsie of psychische aandoeningen en hun families. Het project, dat voorziet in de begeleiding van patiënten, is een primeur in heel Tsjaad. Tot nu toe worden geestelijke aandoeningen gezien als straf van God of als een gevolg van hekserij, oorzaken die men hoopt weg te nemen door gebed of magie. Het plan om hen met medicijnen en sociale zorg te helpen is opgezet door twee jongemannen (Botol Adoum en Abel Omar), van wie de eerste blind is. Het project ging in juni 2022 van start. In de eerste zes maanden is het aantal patiënten dat begeleid wordt snel gegroeid tot 28. Voor juni 2023 zal het aantal van 40 waarschijnlijk overschreden zijn.

Botol en Adoum werken professioneel, in uitstekend overleg met het ziekenhuis van Mongo, en ze houden een goed archief bij. Het enige probleem is dat het een aantal jaren zal duren voordat mensen eraan gewend zijn dat sommige van dit soort ziekten behandeld kunnen worden met moderne medicijnen en dat ze die medicijnen ook moeten betalen, zoals ze voor andere ziekten ook doen. Nu betaalt het Bureau de medicijnen voor een deel van de patiënten. Niet duurzaam, maar het lukt wel met het huidige budget.

Het project past blijkbaar niet goed in de vakjes van een aantal institutionele donateurs. We hebben het streefbedrag dat nodig was voor twee jaar functioneren in 2022 niet bij elkaar

gekregen. Particulieren worden juist wel warm voor dit project. We doen in 2023 een vervolgaanvraag.

Partner

Ook voor dit project ligt het beheer van het geld ter plekke bij Geeske Zijp, projectleider van de lokale afdeling van de Mission Evangélique Contre le Lèpre. Onze overmakingen gaan via de Nederlandse Leprazending.

4. Eenmalige bijdragen.

In november en december konden we 700 euro overhandigen voor mensen die huis en haard kwijt raakten door overstromingen. Het Centre de Santé in N'djamena/Walia ontving 500 euro om gratis zorg te verlenen (vooral behandeling van malaria en tyfus) en 200 euro ging naar gezinnen in Mongo die dove schoolkinderen opvangen maar zelf veel kwijt raakten.

We doneerden vier schoolkaarten (wereld): aan twee middelbare scholen in Mongo, een middelbare school in Baro en aan het meisjeslyceum in Bitkine. (De kaarten zijn betaald door Dorrit, de verzending door de stichting.)

BEZOEK

Dorrit van Dalen was van begin november 2022 tot januari 2023 in Tsjaad. De Stichting vergoedde een deel van haar onkosten, 1000 euro. Zij bezocht de projecten in de provincie Guéra en in Am Timan, verzamelde de informatie voor verslaglegging aan donateurs en overlegde met aanvragers van projecten voor 2023 in de Guéra, Am Timan en N'djamena. Het gaat onder meer om

- een vervolgaanvraag van de Fédération des Banques de Céréales ivm erosiebestrijding in de Guéra,
- een vervolgaanvraag voor het Bureau d'Appui à la Santé Mentale in Mongo,
- een aanvraag voor ondersteuning van de lokale afdeling van de mensenrechtenorganisatie ATDPH in Mongo,
- een aanvraag voor computers van de hogeschool CERGIED in N'djamena
- een aanvraag voor een boekenfonds door een middelbare school in Kyabe, provincie Moyen-Chari

ONTWIKKELINGEN IN TSJAAD

Politieke en maatschappelijke ontwikkelingen zijn slecht. Dat treft de hele bevolking en heeft ertoe geleid dat Tsjaad nu de een-na-laatste plaats inneemt op de Human Development Index. Maar het heeft ver van de grote steden (m.n. N'djamena, Moundou) minder directe invloed op het dagelijks leven.

Militair regime blijft. In oktober 2022 hadden er verkiezingen moeten plaats vinden, volgens de belofte in april 2021 door de militaire junta die de macht in handen nam, na de moord op president Idriss Deby. Maar diens zoon, generaal Mahamat Idriss Deby, blijft chef van de regering. Verkiezingen zijn uitgesteld tot oktober 2024. Op 20 oktober 2022 werden demonstraties daartegen in N'djamena, Moundou en Mongo met veel geweld gestopt. Volgens onafhankelijke bronnen vielen er 150 doden (mogelijk 300) en zo'n 2000 mensen werden opgepakt, onder wie veertig leden van de oppositiepartij Les Transformateurs. (zie dit [verslag](#) van Human Rights Watch.) In december werden ongeveer 150 van hen vrijgelaten. Ruim 600 mensen worden nog vastgehouden in de beruchte gevangenis Koro Toro in het noorden van Tsjaad. Intussen staat de vrijheid van meningsuiting ernstiger onder druk dan sinds 1990

(machtsgreep Deby, einde regering Habré) het geval is geweest. De angst voor de Nationale Veiligheidsdienst (Agence Nationale de Sécurité) groeit.

De rebellenbewegingen die in 2021 actief waren (met name de FACT), hielden zich in 2022 gedeisd. Volgens sommige observatoren wachten ze tot de maatschappij door ontwikkelingen hieronder kort beschreven verder uiteen valt om dan weer een poging te wagen om als bevrijders op te treden, volgens het patroon dat sinds 1960 bestaat. Ze zullen daarbij hulp uit Rusland ofwel China nodig hebben. Onderzoeker Honoithy REMADJI (directeur Centre de Recherche en Antropologie et Sciences Humaines; zie ook *Le Monde*) verwacht in 2023 nog geen grote veranderingen.

“Intercommunautaire” conflicten tussen veetelers en landbouwers waren in 2022 talrijker en heviger dan ooit. In het hele land vielen daarbij ruim 600 doden. In de provincie Guéra vonden in oktober en november hevige gevechten plaats tussen Arabische, nomadische veetelers en lokale landbouwers (hier veelal Moubi en Migami). Daarbij vielen rond de 200 doden. Het lijkt erop dat de nomaden ook bij aanvallen op andere plaatsen in het land hulp kregen van medestanders die gewoonlijk in Soedan leven.

Frankrijk vs Rusland. Ondanks het feit dat ook de Tsjaadse bevolking zich steeds meer afkeert van de voormalige kolonisator, en ondanks het ondemocratische regime in Tsjaad, blijft Frankrijk vasthouden aan zijn relatie met het land en zijn politieke top, vanwege het geostrategische belang. De militaire operatie Barkhane in de Sahel, die Frankrijk leidde vanuit Tsjaad, is beëindigd, maar Epervier, een militaire basis van 5000 Franse soldaten, blijft bestaan. Anderzijds groeit de Russische invloed in Tsjaad, net als in heel West Afrika. Duizenden tegenstanders van het regime hopen op “verlossing” door Rusland, honderden jonge mannen zijn naar de Centraal Afrikaanse Republiek gegaan om wapens, training of inzet te verkrijgen van de huurlingen van de Wagnergroep die daar aanwezig is. In het noorden van Tsjaad, bij Amdjaras (geboortegrond van de familie Deby) wordt met hulp van Rusland een vliegveld aangelegd.

Overstromingen. In de hele Sahel viel de regen in 2022 over een langere periode en in hevigere buien dan normaal. In Tsjaad ontstond de grootste nood in en rond N’djamena, waar duizenden huizen volledig werden weggespoeld. Vele duizenden (340.000 [volgens de VN](#)) raakten dakloos en verloren geld, papieren, eigendommen. In de Guéra viel 1000 mm regen, vergeleken met een gemiddelde van 700 mm. Ook daar was schade aan huizen, maar ernstiger is daar het verlies van landbouwgrond door de sterke stromen water in wadi’s en ridjils. Voor de landbouw waren de gevolgen heel verschillend. Wie niet op tijd zaaide, zag zijn jonge aanplant van sorghum, pinda’s of sesam wegspoelen. Anderen hadden een goede oogst of konden na de regen nog berberé planten.